

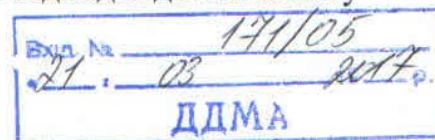
**ВІДГУК**

**офіційного опонента**

**доктора економічних наук, професора Череп Алли Василівни  
на дисертацію Райчевої Лариси Іванівни  
«МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ  
ВИРОБНИЧО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ»,  
подану на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук  
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним  
господарством**

**Актуальність обраної теми дисертації.** Сучасна наука окреслює різноманітні проблеми розвитку машинобудування як провідної галузі промисловості України. Забезпечення високої ефективності та стійкості галузевого розвитку повинне ґрунтуватися на вмінні організувати керування машинобудуванням в умовах системної кризи, вчасно використовувати дієві інструменти та методи такого керування. Актуальність дослідження полягає в тому, що державне антикризове регулювання є основним механізмом забезпечення нормального функціонування та подальшого розвитку не тільки галузі, а й національної економіки тощо. Сьогодні уряд і галузеве керівництво розробляють стратегії для відновлення показників як виробничого, так і економічного характеру, формує напрями промислової політики, що сприятимуть подоланню деструктивних змін у машинобудівній галузі. Разом з тим, необхідність поглиблення впливу держави на процеси антикризового галузевого регулювання потребує проведення комплексних досліджень методології та методики удосконалення механізму розвитку машинобудівної галузі в кризових умовах. З огляду на означене, тема дисертаційного дослідження Райчевої Л.І. є актуальною, оскільки спрямована на поглиблення теоретичних засад, удосконалення методичних підходів і організаційних положень щодо формування механізму розвитку машинобудівної галузі в умовах виробничо-економічної кризи.

Мета дослідження бачиться автором в поглибленні теоретико-методологічного підґрунтя та вдосконаленні методичних підходів до механізму



розвитку машинобудівної галузі в умовах виробничо-економічної кризи (с. 2). є Відповідно, робота є актуальною за своєю теоретичною і практичною складовими, поглиблює погляди на інструменти та методи державного регулювання машинобудівної галузі в умовах системної кризи.

**Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій.** За результатами дослідження існуючих теоретичних підходів до виникнення та розвитку виробничо-економічних криз у галузі (с. 10-26) автор пропонує розвиток розуміння галузевої виробничо-економічної кризи через комплексний методологічний базис теорії катастроф. Можна погодитися із запропонованою дисертантом класифікацією видів виробничо-економічної кризи з використанням ієрархічно-фасетного методу.

Здобувачем здійснено аналіз проблем розвитку машинобудування України в умовах виробничо-економічної кризи. Дослідження дозволило встановити екзогенні та ендегенні причини погіршення як економічних, так і виробничих показників розвитку машинобудівного комплексу (с. 26-43).

Ґрунтуючись сукупності теоретичних, методологічних та методичних підходів щодо державного антикризового регулювання галузевого розвитку, здобувачем запропоновано удосконалення концептуального підходу до механізму розвитку машинобудування в умовах виробничо-економічної кризи (с. 43-57). Автор наголошує, що забезпечення розвитку машинобудівної галузі буде результативним у тому випадку, якщо в буде враховано довгостроковий, стратегічний аспект кожної зі складових механізму (с. 58).

Подальший аналіз стану машинобудівної галузі України (с. 59-76) дозволив встановити тенденції розвитку галузі. Результати розрахунків автора підтверджують структурні зміни у реалізації машинобудівної продукції, свідчать про від'ємний фінансовий результат до оподаткування у машинобудуванні протягом 2014-2015 рр. Виявлені симптоми кризи обумовили необхідність формування дієвої методики оцінки стану галузі. Автор пропонує систему сигнальних індикаторів виробничо-економічної кризи у галузі машинобудування (с. 76-90).

Суттєвим внеском автора є обґрунтування методичного підходу визначення рівня виробничо-економічної кризи у машинобудуванні, що полягає у розвитку патоекономіки на мезорівні, базується на розпізнаванні точок біфуркації у галузевому розвитку; визначенні глибини кризової ситуації; аналізі причин виникнення проблемної ситуації через застосування інструментів кореляційно-регресійного аналізу чинників зовнішнього середовища та стану галузі; розробці системи важелів та інструментів регулювання розвитку машинобудування; ситуативному прогнозуванні розвитку галузі (с. 90-103).

Не зупиняючись на досягнутому, Райчева Л.І. здійснила спробу моделювання розвитку машинобудування України в умовах виробничо-економічної кризи, удосконалює відповідний антикризовий механізм розвитку машинобудівної галузі та пропонує його організаційне забезпечення механізму (с. 106-149).

Отримані теоретико-методичні та практичні результати дисертації відповідають об'єктивній необхідності обґрунтування стратегії державного антикризового регулювання вітчизняного машинобудування. Висновки, що сформульовані в дисертаційній роботі, базуються на достовірних наукових та статистичних джерелах. Обсяг викладеного матеріалу є достатнім в обґрунтуванні запропонованих дисертантом висновків і рекомендацій. Крім того, вони апробовані автором на міжнародних науково-практичних конференціях. Положення, висновки і пропозиції повністю науково аргументовані, мають теоретичне і практичне значення та достовірні ознаки новизни.

**Наукова новизна одержаних результатів.** Основні положення дисертації, що визначають її наукову новизну, полягають у наступному:

1. Розвинуто розуміння галузевої виробничо-економічної кризи як прояву ентропії у виробничій та економічній системі галузі, що виникає внаслідок біфуркаційних процесів та приводить до альтернативності можливих варіантів її розвитку (від оновлення та перетворення галузі до її знищення); та класифікація видів виробничо-економічної кризи з використанням ієрархічно-фасетного методу, який передбачає можливість додавання незалежних ознак та

визначення їх комбінацій у розвитку галузі (с. 26-43).

2. Розвинуто систематизацію проблем розвитку машинобудівної галузі в умовах виробничо-економічної кризи через виокремлення екзогенних та ендогенних причин кризових явищ, що дозволяє конкретизувати кризове поле машинобудівної галузі (с. 43-57).

3. Удосконалено концептуальний підхід до механізму розвитку машинобудування в умовах виробничо-економічної кризи, який ґрунтується на визначенні системи засобів, важелів, методів і інструментів, за допомогою яких відбувається цілеспрямований процес забезпечення функціонування галузі через вплив на сукупність факторів кризового поля машинобудування; принциповою відмінністю запропонованого підходу є ініціація широкої антикризової державної підтримки галузевого розвитку в умовах біфуркаційних процесів (с. 59-76).

4. Удосконалено систему сигнальних індикаторів розвитку виробничо-економічної кризи у машинобудуванні через застосування методології непараметричних оцінок як основи для виокремлення набору значущих ранніх сигналів кризових явищ у галузі, що дозволить діагностувати їх на ранньому етапі розгортання (с. 76-90).

5. Удосконалено методичний підхід до визначення рівня виробничо-економічної кризи у машинобудуванні на засадах концепції патоекономіки та методології теорії катастроф, яку адаптовано для мезорівня та розпізнавання точок біфуркації у галузевому розвитку, що дозволяє спрогнозувати кризові явища у розвитку машинобудівної галузі України (с. 90-119).

6. Запропоновано зміст елементів механізму розвитку машинобудування в умовах виробничо-економічної кризи, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на інтеграції інструментів державних політик (грошово-кредитної, податкової, бюджетної та ін.), визначенні головної мети антикризового регулювання розвитку машинобудування, його основних цілей та завдань і дозволяє сформувати систему функцій, інструментів, методів та важелів впливу з боку держави на процеси галузевого розвитку у машинобудуванні (с. 119-134).

7. Розвинуто організаційне забезпечення механізму розвитку машинобудівної галузі в умовах виробничо-економічної кризи, яке, на відміну від існуючого, полягає в етапізації процесу розробки і узгодження Антикризової програми, яка має стати невід'ємним елементом Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року, що дозволить підвищити дієвість реалізації останньої за рахунок імплементації впровадження антикризових елементів (с. 134-149).

Отримані автором результати та надані пропозиції поглиблюють теоретичні і практичні засади антикризового державного регулювання машинобудівної галузі України.

#### **Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації.**

Зміст автореферату відповідає основним положенням, висновкам і рекомендаціям дисертаційного дослідження. Новизна, яка відображена у дисертації, повністю відповідає роботі.

**Оцінка публікацій.** Основні положення дисертаційного дослідження достатньо повно викладені автором в опублікованих наукових працях. За темою дисертаційної роботи опубліковано 11 наукових праць, з яких шість – статті у наукових фахових виданнях, в т.ч. дві – у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз; п'ять – публікації у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 4,05 ум.-друк. арк., з яких особисто автору належить 3,63 ум.-друк. арк.. У роботах, опублікованих у співавторстві, особистий внесок Райчевої Л.І. стосується безпосередньо теми дисертації і має елементи наукової новизни.

**Дискусійні положення та недоліки.** Відзначаючи в цілому достатній рівень наукових здобутків дисертанта, обґрунтованість переважної більшості результатів дослідження, існують певні дискусійні моменти.

1. На с. 23, рис. 1.2 дисертаційної роботи наведена ієрархічно-фасетна класифікація виробничо-економічних криз, де до переліку економічних криз

віднесено: фінансову кризу, кризу неприбутковості та боргову кризу. В чому полягає принципова відмінність цих видів кризи, адже на особисте переконання, вони є тотожними.

2. Відзначаючи доволі глибоку проробку теоретичного рівня виникнення кризи, потребує пояснення виокремлення з теорії катастроф теорії біфуркацій (с. 26-43), адже остання є елементом першої.

3. Не зовсім зрозуміло з роботи, чому в меті запропонованого механізму розвитку машинобудування виникли «біфуркаційні умови розвитку»? Біфуркації далеко не завжди призводять до кризи.

4. В роботі вказано на те, що «визначення можливості настання катастрофи можливо, якщо можна отримати регресивні рівняння зв'язків у системах і порівняти їх з рівняннями стійких зв'язків» (с. 97). Пояснення потребує вибір рівняння стійких зв'язків для економічних та виробничих показників машинобудування України.

5. На с. 133 роботи вказується на те, що об'єктом механізму розвитку машинобудування в період виробничо-економічної кризи є «умови, в яких розвивається вітчизняний машинобудівний комплекс». На наш погляд, більш доцільним було б вказати в якості об'єкту на саму машинобудівну галузь або її виробничо-економічні показники.

6. Відзначаючи значимість розвитку машинобудівної галузі у забезпеченні економічного росту країни, робота виграла б у разі більш чіткого, конкретного вираження рівня впливу показників галузі на ВВП та врахування його у обґрунтуванні необхідності використання тих або інших державних інструментів регулювання галузевого розвитку.

7. Дисертант у роботі отримав низку теоретичних та практичних результатів, які дійсно мають значення для розвитку вітчизняного машинобудування. Проте, наприкінці роботи хотілося б бачити якийсь прогностичний економічний результат від удосконалення механізму розвитку галузі.

Проте, наведені зауваження не знижують наукової значущості дослідження.

**Загальна оцінка дисертаційного дослідження.** Дисертація Райчевої Лариси Іванівни на тему: «Механізм розвитку машинобудівної галузі в умовах виробничо-економічної кризи» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке має теоретичне і практичне значення та характеризується науковою новизною. Результати дисертації розв'язують наукову задачу поглиблення теоретичних засад, удосконалення методичних підходів і організаційних положень щодо механізму розвитку машинобудівної галузі в умовах виробничо-економічної кризи.

Отримані дисертантом основні теоретико-методичні положення і висновки чітко сформульовані. Проведене дослідження підтверджує належний рівень наукової зрілості та професійної підготовки здобувача.

Дисертація відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами та доповненнями), а дисертант Райчева Лариса Іванівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

**Офіційний опонент:**

доктор економічних наук, професор,  
декан економічного факультету  
Запорізького національного університету  
Міністерства освіти і науки України



А.В. Череп

Вчений секретар  
Запорізький національний університет



В.П.Снежко